

Rozhovor s předsedou představenstva ALDP Ing. Tomášem Paříkem

Praha, 12.2. 2020

Nehledejme viníky, změňme způsob hospodaření

Podle šéfa Asociace lesnických a dřevozpracujících podniků Tomáše Paříka neexistuje žádný jednoduchý a rychlý způsob, jak řešit důsledky klimatických změn, které devastují lesnický sektor. Současný způsob hospodaření v lesích je totiž trvale neudržitelný, protože je příliš drahý.

Před několika dny vyzvala Asociace lesnických a dřevozpracujících podniků (ALDP) ministerstva zemědělství, životního prostředí, průmyslu a obchodu k zahájení okamžité odborné diskuse k hrozící devastaci ekosystému a celého lesnicko-dřevařského sektoru. Považujete současnou situaci za vážnou?

Ano, čelíme bezprecedentnímu vývoji v lesích. Nacházíme se v situaci, kterou nikdo z nás nepamatuje. V lesnickém sektoru chybí finanční prostředky, a přestává tak být životaschopný. Problém je to i pro zpracovatelský průmysl, který neví, jak zareagovat. Aby se předešlo dlouhodobým dramatickým problémům, musíme nějak rozložit tu zátěž, se kterou se lesnictví potýká, a rozhábat vnitřní spotřebu dřeva.

V minulých desetiletích bylo lesnictví v České republice založeno na tom, že se dřevo vyváželo v surovém stavu, což nepříspěvá k tomu, aby sektor mohl přežít. Nejde přitom o přijetí nějakých jednoduchých krátkodobých ad hoc řešení. Potřebujeme dlouhodobější koncepci. Musíme změnit celý způsob hospodaření, zabývat se změnou legislativy, smysluplností dotačních titulů. Musíme si uvědomit, že lesnictví je sektor, který má „výrobní dobu“ 120 let. Proto je třeba si sednout, dát hlavy dohromady a ujasnit si, jak je možné vše „ukočírovat“.

Musíme změnit celý způsob hospodaření, zabývat se změnou legislativy, smysluplností dotačních titulů.

K tomuto apelu pravděpodobně přispěly výsledky loňského roku. Už máte čísla k celkové nahodilé těžbě za rok 2019?

Podle zatím neoficiálních čísel byl loňský rok z hlediska těžby v České republice rekordní. Vytěžilo se celkem více než 27 milionů kubíků dřeva, což je pro představu víc, než přiroste – ročně přiroste zhruba 23 milionů kubíků. Vzhledem k tomu, že se těžilo hlavně ve smrkových porostech, tak ubylo především smrků.

Kdo na tom byl loni nejhůř a kdo ze situace měl prospěch?

Pokud jde o hospodářské výsledky společností, tak ty samozřejmě kvůli výraznému snížení cen jehličnatého dřeva propadly u vlastníků lesů. Na druhé straně byla docela dobrá poptávka po výrobcích ze dřeva, takže zpracovatelské podniky na tom byly poměrně dobře. Co se týče firem, které zajišťovaly služby pro vlastníky lesů, tedy těžaři, ti, kdo sází stromy a podobně, tak vzhledem k tomu, že se vytěžilo rekordní množství dřeva, byly i objemy prací rekordní a jejich hospodářské výsledky tedy budou pozitivní.

Předpokládáte, že letošní rok bude situace stejná?

Ano, předpoklady nejsou optimistické. Samozřejmě vše záleží na počasí, ale zatím to vypadá, že letošek bude z hlediska objemu nahodilé těžby z důvodu klimatické změny stejný nebo o něco horší než rok 2019.

Vlastníci lesa jsou nuceni kvůli klimatické změně a jejím následkům – ať už je to kůrovec nebo obecně usychání porostů – těžít dvoj až trojnásobek ročních objemů a někdy i všechno, co ve svém majetku mají. Situace se liší pochopitelně podle regionů, na části Moravy už v podstatě není žádné jehličnaté dřevo.

Službové firmy budou mít ještě krátkodobě žně, protože budou pro vlastníky lesa tu práci vykonávat. Jak to letos dopadne na zpracovatele, to je ještě otázka. Poptávka po výrobcích ze dřeva vždycky závisí na globální ekonomické situaci, tam je přímá korelace s ekonomickým cyklem. Začátek roku není špatný, ale rozhodne se až v druhém pololetí.

Zhorší situace orkán Sabina, který se před několika dny přehnal Českem? Lesy ČR už oznámily, že ve státních lesích vítr poničil podle prvních odhadů asi milion kubíků dřeva. Jaké máte informace vy od soukromých vlastníků?

Zatím máme jen kusé signály, ale zdá se, že to budou škody, které neovlivní trh zásadním způsobem nad rámec toho, co již napáchalo sucho a kůrovec v předešlých letech.

Majitelům lesa vlastně jako jediným klesají výnosy a do budoucna jim budou stoupat náklady, protože musí les obnovit. V loňském roce se navíc objevovaly informace o tom, že také není dost kapacit na těžbu, jak personálních, tak technických. Máte také takové zprávy od vašich členů?

Největším problémem je a bude, že nejsou peníze na to, abychom zaplatili lidem, kteří by tu práci udělali. Velká část dřeva, které se vytěží, už je v podstatě neprodejná, tudíž za ni vlastníci dostanou jen minimum nebo dokonce žádné finanční prostředky. A nejsou-li finanční prostředky, nepotřebujeme ani lidi ani techniku.

Největším problémem je, že nejsou peníze na to, abychom zaplatili lidem, kteří by práci v lese udělali. A nejsou-li finanční prostředky, nepotřebujeme ani lidi ani techniku.

Českomoravská záruční a rozvojová banka nabízí zvýhodněné financování lesníkům a těžařským firmám na pořízení nových strojů a zařízení. Je to krok, který něčemu pomůže?

Prostor k tomu, abychom obnovili technologický park a měli modernější a výkonnější stroje, nebo jich měli víc, tady určitě je, ale ne vždy může problém vyřešit víc techniky. V těch nejvíc zasažených oblastech narážíme na to, že tam je například jen jedna cesta do lesa a tam může projet pouze určitý počet vyvážecích prostředků. Takže i kdybychom tam měli dvacet harvesterů, tak to nepomůže. Ale hlavní problém je ten, že těžíme vysoce nad poptávku a nejsme schopni dřevo prodat.

Tíživou finanční situací by měly vlastníkům lesa kompenzovat dotace na zmírnění dopadů kůrovcové kalamity, které poskytuje ministerstvo zemědělství. Ty se vám nezdají dostatečné?

Zatím byly vyplaceny kompenzace vlastníkům lesa za ztrátu příjmu z prodeje dřeva za rok 2017 a 2018. Finanční kompenzace je prima, ale vadí mi na těchto dotacích, že nejsou cílené. Vlastník lesa s těmito prostředky může naložit jakkoliv, nemusí je vložit do rezerv na obnovu lesa do budoucna. Můžou si za ty peníze koupit klidně nové auto nebo si obec, je-li vlastníkem lesa, může zaplatit nový chodník.

Pokud by byly dotace správně nastavené a cílené, jak říkáte, jejich objem by vám připadal dostačující?

Podle mých informací by mělo jít celkem o 4 miliardy korun kompenzací ztrát za rok 2019, jsou v tom ale i jiné dotace než jen na těžbu. Podotýkám, že příjemcem nejsou lesy ve vlastnictví státu, ve kterých je stejný problém. Jestli je to dost? Do lesa se „vejde“ klidně 40 miliard, ale myslím, že to není jen o penězích. Je třeba přemýšlet o tom, jestli je způsob hospodaření v lesích celkově správný. Jestli to, co my dnes v českých lesích provozujeme, není spíše zahradničení než lesnictví.

Jak to myslíte?

To, jak se tady hospodaří v lesích, je vysoce nákladné. Jen pár příkladů: Třeba stavíme zpevněné cesty všude, kde se dá – protože u nás lidi rádi jezdí autem mimo jiné třeba na houby nebo tam rádi běhají. Nebo sázíme počty sazenic na hektar v počtu, který je bezprecedentní v rámci Evropy – což je dáno naší legislativou, takže to vlastníci lesa nemůže dělat jinak. Málo se také využívají přírodní procesy, tedy zalesnění s využitím stromků z náletu. Dalším problémem je, že tady máme „přezvěřino“ a zvěř působí v lesích velké škody – porosty se musejí oplocovat nebo minimálně natírat a to je nákladné. Že je třeba dramaticky snížit počty zvěře, o tom se mluví asi tak od 60. let a jsme na tom pořád stejně. Novela zákona o myslivosti a navazující vyhláška to sice mírně uvolní, ale jedna věc je vyhláška a druhá je přístup myslivecké veřejnosti.

Hospodaření v českých lesích je vysoce nákladné. Je to spíše zahradničení než lesnictví.

Takže hlavní problémy je špatně nastavená legislativa, která zvyšuje náklady vlastníků lesa na hospodaření? Vadí vám i to, že je předepsáno, jaká musí být struktura nově vysázeného lesa?

Samozřejmě, protože to také znamená zvýšené náklady pro vlastníka lesa. Nelze se pak divit, když má majitel lesa pocit, že mu stát něco nařizuje, aniž by mu to kompenzoval. Prostě způsob, jakým tady hospodaříme v lese, je trvale neudržitelný, protože je příliš drahý.

Myslíte, že by se nic nestalo, kdyby měli vlastníci lesů na výběr a někdo třeba sázel jen smrky?

Kdo ví? Možná by si ty malé smrky postupně na tohle klima zvykly a dařilo by se jim. Nebo přijde zase nějaká úplně jiná změna klimatu, budou výraznější zimy a smrk bude jediný, který to přežije. A nebo taky ne.

Takže je to hlavně zmíněná legislativa, kterou byste chtěli upravit?

Je tady ještě jedna mimořádně důležitá věc, a to je podpora domácí poptávky po dřevě a výrobcích ze dřeva. Máme tady obrovský zdroj trvale obnovitelné suroviny, ale nejsme schopni ho využívat. To je téměř skandální.

Jak byste si představoval, že by tedy měla vypadat pomoc ze strany státu?

Krásným příkladem je Skandinávie, kde se upřednostňují na stavbách ve veřejném zájmu materiály, které se nepřepravují přes půlku zeměkoule a nespotřebují třikrát tolik energie na výrobu než jiné. Stačí na to selský rozum: stát vlastní v České republice přes 50 procent lesů, každý rok produkuje ve vlastních lesích nějakých 12 milionů kubíků dřeva, tedy má materiál, který si sám „vyrábí“ a měl by ho také využívat. Jenže když se podíváte do prostor státních a veřejných institucí, tak zjistíte, že tomu tak není ani náhodou. Staví ze skla, z plastu a z betonu. A pak se někdo může divit tomu, že se do lesnického sektoru nevrací peníze?

Dřevo dnes můžete vidět leda v ministerských kancelářích z první republiky, kde je dřevěné obložení a krásný dřevěný nábytek, ale v novodobých budovách až na výjimky žádné dřevo není. Když přijdete do kanceláře generálního ředitele Lesů ČR, tak tam uvidíte plastová okna, skleněný stůl a sedačku s umělou kůží.

Lesy ČR ročně vytěží 12 milionů kubíků dřeva. Ale když přijdete do kanceláře generálního ředitele Lesů ČR, tak tam uvidíte plastová okna, skleněný stůl a sedačku s umělou kůží.

Takže cesta je, že by při zadávání veřejných zakázek na stavby bylo jednou z podmínek využití obnovitelné suroviny, tedy dřeva.

Nevidím důvod, proč by to nešlo. Ve Skandinávii to takto funguje, požadavek je využití materiálu s co nejmenší uhlíkovou stopou, jinými slovy dřevo, které vyrostlo „za barákem“. Pokud dodavatel stavby nabídne využít dřevěné prvky, dostane v soutěži pozitivní body.

Myslíte, že je něco, co tomu u nás brání?

Myslím, že jsou u nás ještě všichni vyděšení ze zákona o veřejných zakázkách, který nás nutí „se utendrovat“. Cílem je pořídit všechno co nejlevněji. Znamená ale levně opravdu vždy levně? To je jedna z věcí, kterou by chtěla ALDP prosadit. Kdyby se stát rozhodl využívat víc vlastní materiál i za cenu, že by musel přispět nějakými prostředky, mohlo by to rozhýbat vnitřní ekonomiku lesnického sektoru a nemusel by pak vyplácet tak vysoké dotace.

Než se vám podaří tohle prosadit, existují nějaké další cesty, jak by mohl stát efektivně a rychle pomoci lesnickému sektoru?

V současné době už jsem dost skeptický, žádnou relativně rychlou pomoc nevidím.

Co třeba pomoc s přepravou dřeva po železnici?

Samozřejmě, České dráhy nebo Cargo mohou upravit podmínky přepravy, dovolit třeba větší tonáže. Dřevo se dnes nepřepravuje po dráze v objemu, v jakém by mohlo. Je to otázka moderních vagónů, které by mohly přepravovat téměř třikrát tolik než staré uhláky... Ale to jsou věci, kterou pomůžou jen trochu a někde.

Co pomoc se skládkováním?

Obecně je povolování skládkování, konkrétně mokrých skladů, proces, který trvá měsíce či roky, vlastně je téměř neřešitelný. Navíc většina dřeva, které se těží, je už suchá, a to nemá smysl zavlažovat. Nemluvě o tom, že by si to vyžádalo obrovské množství vody, která není.

Co pomoc s vývozem? Podpora exportu, hledání nových trhů...

My máme problém s odbytem nízkokvalitního dřeva, tedy takového, které je zpracovatelné už jenom na papír nebo na energetické účely. Tohle dřevo má nízkou hodnotu po celém světě. Někaké dřevo šlo do Číny, ale uvidíme, jak to bude dál, to podle mě není dlouhodobá záležitost. Čína má jiné zdroje, které jsou větší a jsou blíže. Není důvod, aby Čína nakupovala v České republice, leda politický. V Evropské unii se dnes těží zhruba 60 procent potencionálu, tedy 60 procent ročního přírůstku. Může za to legislativa, ochrana životního prostředí a další faktory. Mnoho dřevařských výrobnů se naopak nakupuje ve třetích zemích levněji. Takže ty to taky nekoupí.

A co využití toho nekvalitního dřeva pro energetické účely?

To je podle mého názoru cesta úplně do pekla. Pokud hovoříme o malospotřebitelích, tak je to o komfortu, jestli se člověk chce zabývat tím, že bude doma přikládat dřevo. Mnoho lidí přešlo ze dřeva na plyn a už se k tomu nikdy nevrátí, ani kdyby bylo dřevo zadarmo.

Co se týče velkých zdrojů, tak v České republice nemáme moc kapacit, respektive technologií, které by mohly dřevo jako palivo využívat. Nezapomeňte, že musíte také plnit určité emisní limity. Takže to by znamenalo postavit nové elektrárny, což by byla záležitost na několik let – a to už bude snad po kalamitě.

Takže jediné, co vám zbývá, je tuhle těžkou dobu nějak přežít a věřit tomu, že se vám podaří přimět příslušná ministerstva, aby s vámi spolupracovali na nějaké dlouhodobé koncepci.

Ano, je to o spolupráci, o nalezení shody a hledání dlouhodobě efektivních řešení. Ale je potřeba i to, abychom našli shodu uvnitř sektoru, abychom přestali hledat viníka, ale hledali způsob, jak se s tím společně poprat. Čelíme situaci, kterou nikdo v takovém rozsahu nepředpokládal nebo si ji prostě nepřipustil. Evropská unie dnes dává 50 procent rozpočtu na zemědělské dotace. Těžko můžeme počítat s tím, že druhých 50 procent nám někdo dá na dotace pro lesnictví.

Připravila: Libuše Bautzová